

БРАТ БЯДУЛІ, ПАСЛЯДОЎНІК БАГДАНОВІЧА

ДА 100-годдзя 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ІЗРАІЛЯ ПЛАЎНІКА

Небагатая шматдзетная сям'я ўрэя-арандатара Хаіма Плаўніка дала Беларусі двух пісьменнікаў. Адзін вядомы ўсім як Змітрок Бядуля, другі падпісваўся сапраўдным прозвішчам, якое таксама нярэдка сустракалася на старонках беларускай даваеннай перыёдыкі. Нарадзіўся Ізраіль Плаўнік у 1905 г. (дакладная дата невядомая) у мястэчку Пасадзец былога Вілейскага павета Віленскай губерні (цяпер Лагойскі раён). Тут і прайшло дзяцінства будучага паэта. На пачатку 1920-х гг. І. Плаўнік пераехаў у Менск, дзе закончыў агульнаадукацыйныя курсы, пасля якіх працаваў наборшчыкам у друкарні імя Сталіна, а пазней карэктарам. Адначасова займаўся літаратурнай дзейнасцю, быў сябрам творчага аб'яднання “Маладняк”, адным з ініцыятараў стварэння групы “Пробліск”.

Прыгадвае Яфім Самуілавіч Плаўнік – пляменнік Ізраіля Плаўніка і сын Змітрака Бядулі: “Я помню дзядзьку Ізраіля. Ён выдатна граў на скрыпцы. Прыходзіў да нас і граў на маленькай скрыпачцы-“чацвяргушцы”, якую мне далі, каб я вучыўся. Ён быў добрым матэматыкам, літаратурным работнікам, працаваў у выдавецтве. Неўзабаве ён захварэў. Наколькі я ведаю, у яго было штосьці нервовае. Тады вельмі шмат народу пакутавала на “захворванне Блока” – калі ў арганізме не хапае нейкіх злучэнняў (цынку ці яшчэ чагосьці) і час ад часу здараюцца прыступы дэпрэсіі... Ізраіля паклалі ў 2-ю савецкую бальніцу. Ішоў 1941 год, пачалася вайна, немцы былі ўжо зусім блізка. І ўсе ўрачы, медсёстры паўцякалі, а хворым казалі: “Бяжыце, а тое зараз немцы прыйдуць”. Хто мог – тыя ўцяклі, пакінулі бальніцу. А астатніх, у тым ліку Ізраіля, немцы вывалаклі ў двор і ўсіх перастралілі – трэба было вызваліць памяшканне для нямецкага шпіталя”.

Так загінуў таленавіты паэт і перакладчык, якому было ўсяго 36 гадоў.

Першыя вершы Ізраіля Плаўніка з’явіліся ў друку ў 1925-м, а праз год выйшаў супольны паэтычны зборнік І. Плаўніка і С. Дарожнага “Звон вясны”. Як і многія іншыя маладнякоўцы, Ізраіль Плаўнік зведаў уплыў імажынізму, у многіх яго вершах заўважаецца імкненне стварыць нечаканы вобраз, ускладненую метафару, напрыклад: “*Раса душы са смуткам лісьцяў / У адно жалобнае спляліся, – / І на зымшалай, летняй урне / Кладуць вянок хайтурны...*” аль-

бо “*Стрыгла восень валосьсе густое асін – / Масанжовы туман апранала бель-сінь*”. Але найбольшае ўражанне на Ізраіля Плаўніка зрабіў Максім Багдановіч. Думаецца, апаведы пра знакамитага нашаніўца Ізраіль неаднойчы чуў ад старэйшых сяспёр і брата, якія ў 1916 г. прытулілі ў сваім менскім доме хворага паэта. Да адной з нізак вершаў І. Плаўнік узяў эпіграф з Максіма-кніжніка: “...Як вецер зіхаціць адбітым светам, – / Так вершы ззяюць даўняю красой...”. Услед за М. Багдановічам ён распрацоўваў цвёрдыя класічныя формы: санет, актава, тэрцыны, рандо, трыялет. Маладняковец любіў эксперыментаваль з архітэктонікай паэ-

тычнага твора, будаваць вершы паводле каліграфічнай кампазіцыі (“Толькі ноч...”, “То ня сонца заходзіць...” і інш.). Вядома ж, да літаратурнай творчасці падахвочваў і прыклад старэйшага брата: Змітрок Бядуля да таго часу стаў ужо вядомым пісьменнікам. Але Ізраіль Плаўнік быў чалавекам самастойным і здольным ад прыроды, уваходзіў у літаратуру даволі ўпэўнена, не патрабуючы нічыёй дапамогі.

У 1927 – 1929 гг. ён падрыхтаваў да друку яшчэ два зборнікі ўласных вершаў “Блакiтныя далі” і “Сонечны маяк”. Але яны па невядомых прычынах не выйшлі, і Ізраіль Плаўнік так і застаўся ў гісторыі беларускай літаратуры як аўтар адзінай кнігі – дакладнай, нават паловы яе. Ці не таму артыкула пра І. Плаўніка няма нават у шасцітомным даведніку “Беларускія пісьменнікі”. Хоць напісана паэтам нямала – яго творчая спадчына багата раскідана па выданнях 1920 – 1930-х гг. У пасляваенны час асобныя санеты І. Плаўніка перадрукоўваліся ў абодвух выданнях “Анталогіі беларускай паэзіі” (1961, 1993), кнізе “Краса і сіла” (2003).

Як і Змітрок Бядуля, Ізраіль Плаўнік у свой час быў адным з найбольш актыўных перакладчыкаў з ўрэйскай мовы (ідыш) на беларускую – бо абедзве мовы былі для яго родныя. Ён перастварыў нямала паэтычных твораў Зэліка Аксельрода, Сары Каган, Гірша Камянецкага, Шмуэля Росіна, Залмана Шнэўра, Арона Юдэльсона, апавяданняў Цодзіка Даўгапольскага, Моты Дзехцьяра, Лазара Кацовіча, Майсея Кульбака, Арона Кушнірава і інш. Асобнымі выданнямі выйшлі п’еса “Наша любоў” Л. Кацовіча і апавесць “Агітпоезд” Ц. Даўгапольскага (абедзве ў 1936 г.).

Віктар ЖЫБУЛЬ.